

BELGAREN — FINNS HAN?

Av *GUNNAR UNGER*

Det är ett välkänt eller om man så vill ökämt faktum att inte blott hemmasittaren utan också resenären gör sig förutfattade meningar om främmande folkslag. Den omständigheten att turismen blivit en massrörelse, att hundratusentals svenskar — för att nu hålla oss till detta exempel — fått tillfälle att på ort och ställe bilda sig en egen uppfattning om "utriket" tycks i mycket ringa mån ha ändrat på detta förhållande. Ibland får man snarare en känsla av att folk reser utomlands blott för att få sina prefabricerade åsikter om andra folk bekräftade. Spanjoren är stolt och kolerisk, fransosen är erotisk och spirituell, engelsmannen är stel och högfärdig, tysken är en hjordmänniska, översittaraktig i framgång och krypande i motgång, österrikaren är snäll och slarvig, italienaren vek och vällustig o. s. v. För att nu inte tala om våra nabor: den skrytsamme och självupptagne norrmannen, den bakom sitt falska smil hänsynslöst beräknande dansken, och finnen som tar till kniven så fort han blir full och det blir han fort!

Denna parad av s. k. folksjälur kan fortsätta i det oändliga och ingenting tycks kunna bringa dy-

lika hjärnspöken till ro. Trots att vissa korn av sanning naturligtvis kan ligga förborgade i de folkliga iakttagelser om andra folk, som utbildats under århundraden, har den moderna forskningen till fullo bevisat att föreställningen om särskilda nationalkaraktärer saknar all grund.

Men hur vetenskapsmännen än bemödar sig om att avslöja vidskepelsen om "folklynnen" lever den, som sagt, mitt ibland oss. Det finns dock några, eller i varje fall två folk, som trots att de tillhör den västeuropeiska kulturkretsen, lyckats förbli egendomligt anonyma. Det är schweizarna och kanske i än högre grad belgarna. Om schweizarna brukar det i alla fall heta att de är ett folk av hotellvärdar, språklärare och urfabrikanter, men om belgarna får man inte ens veta så mycket om man söker upplysning i den folkliga föreställningsvärlden. En privat opinionspejling har emellertid givit vid handen att "man" tycks anse att schweizarna och belgarna är ganska lika: arbetsamma, skickliga, hårdföra och hänsynslösa affärsmän och robusta, småborgerliga och fantasilösa materialister. Och så kommer tilläg-

get: ” Fast belgarna är väl förstås värst!”

För att nu hålla oss till belgarna och börja bakifrån finns det allt skäl att sätta frågetecken för den fantasilösa materialismen. Om man så vill, kan man peka på att Belgien är ett av Västeuropas minst sekulariserade länder, ett av den katolska kyrkans allra starkaste fästen. Men det kanske ligger ändå närmare till hands att framhålla att ett folk som skapat Belgiens medeltida katedraler och rådhus (för att nu inte tala om Justitiepalatset i Bryssel!), som frambragt konstnärer sådana som Memling, v. Eyck, Hieronymus Bosch, Peter Brueghel far och son, Rubens, Jordaens eller i nyare tid Felicien Rops och James Ensor knappast kan beskyllas för just fantasilöshet. Och tycka vad man vill om Verhaeren eller den måhända måttlöst över-skattade Maeterlinck, fantasilösa var de minst av allt, och är det någon egenskap Belgiens store samtida dramatiker Michel de Ghelderode saknar, så inte är det fantasi. För att nu inte tala om Simenon!

Däremot kan ingen bestrida att belgarna är sällsynt skickliga och framgångsrika affärsmän. En sådan, kanske den främste av alla, var Leopold II. Vid hans död 1909 och i stor utsträckning tack vare hans initiativ var Belgien, det lilla Belgien, världens fjärde industrimakt. Hur många vet att inte blott förlossningstången, dynamon och saxofonen utan även Métron i Paris

är en belgisk uppfinning? Den tillkom under det expansiva skede kring sekelskiftet då Belgien kontrollerade huvuddelen av de sydamerikanska och kinesiska järnvägarna, hade monopol på transport-, elektricitets- och vattenförsörjningen i 76 främmande storstäder samt hade utländska investeringar, som översteg 15 miljarder guldfrancs och innefattade 56 storföretag i Tyskland, 68 i Spanien och 70 i Frankrike. Det märkliga är nu, att denna utveckling, trots två världskrigs ödeläggelse, fortsatt i ganska jämn takt. Det har aldrig talats om det belgiska undret, men av alla länder som förhärjades under andra världskriget var Belgien det som ekonomiskt hämtade sig snabbast. Inte ens förlusten av Kongo har kunnat skaka Belgiens finanser. I själva verket var Kongo under efterkrigstiden blott en detalj i den belgiska samhällsekonomin. I Europamarknaden har man funnit full kompensation för sitt forna kolonialvälde.

Med all missaktning för folkpsykologiska spekulationer kanske man alltså vågar påstå att belgaren är en framstående affärsmän — utan att därför nödvändigtvis behöva vara en alltigenom fantasilös materialist. Men på detta stadium i resonemanget — bättre sent än aldrig — kan det vara skäl att framställa frågan: belgaren — finns han? Den sedan mer än ett och ett halvt årtusende existerande språkgränsen mellan Dunkerque

och Aachen, som skiljer valloner från flamländare, klyver i själva verket Belgien i två från varandra klart urskiljbara hälfter. Att dessa hälfter år 1830 enades berodde inte på att flamländare och valloner efter århundraden av fiendskap plötsligt började tycka om varandra utan på att de tyckte ändå sämre om holländarna, som hade blivit deras herrefolk 1815. Det var en bräcklig grund att bygga på och bräckligare blev den allteftersom den flamländska nationalismen mot 1800-talets slut allt kraftigare började reagera mot det franska språket och den franskspråkiga överklassens företrädesrättigheter. Flamsk separatism möttes av val-lonsk. Det gick så långt att en socialistledare från Vallonien, Jules Destrée, i ett berömt brev till kung Albert I sammanfattade läget på följande sätt: "Sire, det finns inte något belgiskt folk!"

Men liksom tidigare samman-svetsades detta obefintliga folk av ett yttre tryck: det tyska angreppet 1914. Belgien blev, har det sagts, "en moralisk sammanslutning av två nationer". Under mellankrigs-tiden flammade emellertid den flamländska nationalismen upp med förnyad och fördubblad styrka och steg för steg lyckades flam-ländarna genomdriva sina krav på likaberättigande. Belgien delades inte bara bildligt utan bokstavligt i två hälfter, i vilka man talade, undervisades, administrerades på olika språk; endast Brysselregio-

nen — som ligger som en enklav i det flamländska språkområdet — blev tvåspråkig. De sammanhållan-de elementen var den gemensamma centrala förvaltningen och framför allt monarkien, kungahuset.

Sedan de belgiska "nationerna" på nytt svetsats ihop till följd av den tyska attacken och ockupatio-nen under andra världskriget blev dock — sådan är historiens ironi — just monarkien, eller rättare sagt kungen, från att ha varit den främsta symbolen för enhet i stäl-let den främsta symbolen för splitt-ring. Det kan sägas att Leopold III var envis, egensinnig och självråd-ig som monark, men det bör också framhållas att han i hög grad var i besittning av moraliskt mod, an-svarskänsla och plikttrohet. Han utsattes efter den oundvikliga kapi-tulationen för lika äreröriga som lögnaktiga beskyllningar inte blott från sina allierade utan också från sina landsflyktiga ministrar med konseljpresidenten Pierlot och ut-rikesministern Spaak i spetsen. Trots att dessa beskyllningar av den högsta juridiska expertis ve-derlades, togs de aldrig uttryckli-gen tillbaka och det är med sorg man måste konstatera att Belgiens store man, Spaak, inte drog sig för att mot bättre vetande återupprepa dem i den kampanj som socialist-partiet efter kriget igångsatte mot kung Leopold. I själva verket var Pierlots och Spaaks ställning i mo-raliskt hänseende långt svagare än kungens — de, inte han, hade på

sommaren 1940 varit beredda att paktera med tyskarna.

Det skulle föra för långt att här gå närmare in på kungakrisen, nog sagt att Belgien aldrig varit närmare inbördeskrig än när 57 procent av folket, mest flamländare — de som röstat för kung Leopolds återuppsättande på tronen — stod i harnesk mot de 43 procent, mest valloner, som vägrade att acceptera kungen och — under ledning av Spaak! — hotade med utomparlamentarisk aktion. Kung Leopold offrade sig, plikttrogen som alltid, och abdikerade, medan folket som en man slöt upp kring hans son Baudouin. Ty som den ursinnigt Leopoldfientlige socialistledaren och förutvarande premiärministern van Acker uttryckt saken: för Belgien är monarkien lika nödvändig som bröd! Enigheten återställdes snabbt och har sedan dess på allvar hotats varken av de stora strejker-na eller Kongokrisen. Till enigheten har, paradoxalt nog, partisplittningen bidragit, katoliker resp. socialister på ömse sidor språkgränsen har mer gemensamt än anhängare av resp. partier, som talar samma språk. Den lika olustiga som spektakulära läkarkrisen har under ett halvårs tid varit i förgrunden för utlandets intresse när det gällt Belgien, men när den nu lyckligen är över kan man konstatera att den dock var en krusning på ytan. De starka motsättningarna går på djupet och gäller alljämt "nationalitetsfrågorna".

En grundlagsändring, som man länge skjutit på, närmar sig småningom sitt avgörande. Utgångspunkten är helt enkelt att flamländarnas födelsetal är så mycket högre än vallonernas. Flamländarna har alltid varit i majoritet, men är det nu mer än någonsin. De har också alltid varit underrepresenterade i parlamentet och begär nu rättvisa i detta hänseende. Samtidigt begär vallonerna konstitutionella garantier mot flamländskt majoritetsförtryck. Krav har också rests på utvidgad lokal självstyrelse; vissa smärre fraktioner företräder till och med klart separatistiska tendenser. Situationen kompliceras av att partigränserna skär genom språkgränserna. Det finns dock ingen ansvarig politisk bedömare som tvivlar på att grundlagsreformen kommer att genomföras i lugn och endräkt. Separatismen på ömse sidor språkgränsen må vara högljudd, men uppmuntras förvisso varken från franskt eller holländskt håll. Den anses allmänt sakna verklighetsförankring.

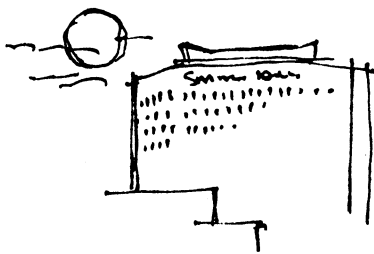
Och säga vad man vill om de människor man möter i Belgien, nog har de i allmänhet verklighetsförankring. Valloner och flamländare, socialister och katoliker har visserligen ingenting emot att demonstera, bråka, väsnas och föra högljutt och hotfullt tal mot varandra men när det verkligen gäller, håller de i eget välförstått intresse ihop. Ett splittrat Belgien skulle aldrig kunna vara någon ekono-

misk stormakt, därför är också "monarkien lika nödvändig för Belgien som bröd" — ty utan en monark ovan språk- och partigränser skulle Belgien aldrig kunna hålla ihop. Därför finns det goda skäl att anta att kungadömet Belgien kommer att bestå — som en

integrerande del av ett enat Väst-europa.

Finns alltså belgaren? Nej, inte i Belgien, där finns bara flamländare och valloner. Men kommer de väl utanför gränsen förvandlas de omedelbart till belgare...

PÅ HÖGSTA NIVÅ

SVENSKA DAGBLADET bygger vidare på sin tradition att utöver snabb och vederhäftig nyhetsinformation bjuda läsekretsen en rikt fasetterad bild av vad som sker på det kulturella och vetenskapliga fältet.

VARJE DAG innehåller tidningen ett "kulturuppslag" — sidorna 4 och 5 — som är enastående för hela den svenska pressen. Hit räknas bl. a. artiklarna "under strecket", aktuella kommentarer, vägledande debatt och saklig kritik, som med stor variation speglar svensk och utländsk vetenskap, ekonomi, politik, litteratur och konst.

PÅ TIDNINGENS UTLANDSSIDOR publiceras med ensamrätt för Sverige det mest väsentliga och intressanta från London Times' och New York Times' enorma nyhetsmaterial.

PRENUMERERA PÅ

SVENSKA DAGBLADET

en tidning med innehåll på högsta nivå